

Tài nguyên nước, môi trường và phát triển: sự quan tâm của nhân loại

M. S. VŨ VĂN TUẤN

Vụ Khoa học Kỹ thuật

Một Hội nghị quốc tế lớn, được coi là một sự kiện trọng đại của hành tinh chúng ta, sẽ diễn ra trong tháng VI-1992 tại Rio de Janeiro (Brazil): Hội nghị của Liên hợp quốc về môi trường và phát triển (dưới đây viết tắt là UNCED: United Nations Conference on Environment and Development).

Với tiêu đề ngắn gọn: "Vấn đề sống còn của Trái Đất", UNCED coi mục tiêu cơ bản là đặt nền móng cho một sự kiện liên kết toàn cầu giữa các quốc gia phát triển và đang phát triển - trên cơ sở những nhu cầu và những mối quan tâm chung - để đảm bảo tương lai cho hành tinh. Như Maurice Strong, Tổng thư ký của UNCED, đã tuyên bố: "Chúng ta cần tìm ra một sự cân bằng hợp lý và có thể đứng vững được trong mối quan hệ giữa môi trường và sự phát triển".

Không phải ngẫu nhiên mà Hội nghị được ấn định sẽ tiến hành trong khoảng thời gian từ tới 12-VI-1992, bởi vì Ban tổ chức đã quyết định sẽ tiến hành trọng thể lễ kỷ niệm Ngày môi trường thế giới (5-VI-1992) nhân dịp 20 năm ngày khai mạc Hội nghị của Liên hiệp quốc tế về môi trường sinh quyển đã diễn ra ở Stockholm (Thụy Điển, 5-VI-1972).

1. Những nội dung chủ yếu của UNCED

1.1. Những vấn đề dự định sẽ bàn đến ở UNCED

Với một nỗ lực cao nhằm duy trì được chất lượng của môi trường và đảm bảo được sự phát triển bền vững cho mọi quốc gia, UNCED sẽ chú trọng tới những vấn đề:

- Bảo vệ bầu khí quyển (chú ý tới sự biến đổi khí hậu, sự phá hủy tầng ôzôn, vấn đề nhiệt độ toàn cầu)

- Bảo vệ tài nguyên nước sạch.

- Bảo vệ tài nguyên đất (chống lại nạn phá rừng, xói mòn đất, hạn hán và sa mạc hóa).

- Bảo vệ tính đa dạng sinh vật

- Bảo vệ đại dương, biển và các vùng cửa sông, chú ý tới việc sử dụng hợp lý và có hiệu quả nguồn tài nguyên sinh vật trong các vùng này.

- Quản lý môi trường một cách hợp lý qua công nghệ sinh học và xử lý chất thải.

- Ngăn ngừa việc thải các chất độc hại.

- Cải thiện chất lượng sinh hoạt và sức khỏe

- Cải thiện điều kiện sống và làm việc.

1.2 Những kết quả mong đợi ở UNCED

Qua những nội dung dự kiến nêu trên, UNCED hy vọng sẽ đạt được một số kết quả nhất định. Cụ thể là:

- Đưa ra được một bản Hiến chương của hành tinh, trong đó nêu lên những nguyên tắc chủ yếu về mối quan hệ giữa con người với con người và giữa con người với môi trường trong các hoạt động phát triển kinh tế - xã hội nhằm đảm bảo tương lai chung của toàn thể loài người.

- Tiến hành ký kết ba công ước quốc tế quan trọng: về biến đổi khí hậu, về tính đa dạng sinh vật và về rừng.

- Đưa ra một kế hoạch hành động nhằm cụ thể hóa việc thực hiện Hiến chương của hành tinh hay nói một cách khác: nêu ra chiến lược và biện pháp áp dụng để đạt được những kết quả nhất định cho thế kỷ XXI. (có thể coi chương trình hành động Mar del Plata 1977 là một kiểu mẫu cho loại này).

- Nghiên cứu khả năng tài trợ cho các kế hoạch hành động đó và những biện pháp để giúp các quốc gia đang phát triển có nguồn tài chính cần thiết để bảo vệ môi trường và thực hiện các bổn phận của mình.

- Thiết lập cơ cấu thực hiện việc chuyển giao các kỹ thuật không làm hủy hoại môi trường cho các quốc gia kém phát triển (chú ý cả vấn đề chất xám và việc phát triển kỹ thuật).

- Thiết lập những tổ chức thông tin và hợp tác trong các hoạt động môi trường toàn cầu.

1.3. Một số chuẩn bị cho UNCED

Một Ủy ban chuẩn bị cho UNCED 92 đã được thiết lập (tháng III-1990 ở New York). Ủy ban này đã họp 3 lần (tháng VIII-1990 ở Nairobi, tháng IV-1991 và tháng VIII ở Geneva). Phiên họp cuối cùng của Ủy ban chuẩn bị sẽ diễn ra ở New York vào tháng III-1992.

Cùng với hoạt động của Ủy ban này, hàng loạt các cuộc họp chuẩn bị ở khu vực đã và sẽ được tiến hành: ở Bergen (V-1990) cho các nước Châu Âu; ở Bangkok (X - 1990) cho các nước Châu Á và Thái Bình Dương; ở thành phố Mexico (III-1991) cho các nước Mỹ la tinh và vùng biển Caribbean... Đồng thời, các hội nghị chuyên ngành cũng đã và sẽ được triệu tập: do tổ chức

Hàng Lương của Liên hiệp quốc (FAO) chủ trì (III-1991 ở Roma; tháng IV-1991 ở Bồ Đào Nha, tháng IX-1991 ở Paris); do Tổ chức công nghiệp của LHQ chủ trì (IV-1991 ở Rotterdam); do Tổ chức khí tượng thế giới chủ trì (I-1992 ở Dublin); do Hiệp hội khoa học quốc tế chủ trì (XI-1991 ở Vienna)...

2. Những quan tâm và hoạt động của Tổ chức khí tượng thế giới (TCKTTG) chuẩn bị cho UNCED

Cũng như các tổ chức thành viên khác của Liên hiệp quốc, TCKTTG đã đóng góp nhiều công sức cho việc soạn thảo một trong ba công ước dự kiến sẽ ký kết tại UNCED (công ước về biến đổi khí hậu), đồng thời TCKTTG cũng có những quan tâm đặc biệt tới các vấn đề về bảo vệ bầu khí quyển, tài nguyên nước (lục địa và đại dương), tài nguyên đất. Hoạt động cụ thể và trực tiếp nhất của TCKTTG để hướng tới UNCED là thay mặt cho nhiều tổ chức và cơ sở nghiên cứu chuyên đề của Liên hiệp quốc, đứng ra triệu tập Hội nghị Quốc tế về Nước và Môi trường (dưới đây viết tắt là ICWE) sẽ họp tại Dublin (Ireland) từ 26 tới 31-1-1992.

2.1 Những mục tiêu chủ yếu của ICWE

Bốn mục tiêu chính của ICWE là:

1. Đánh giá tài nguyên nước của toàn cầu, so với những yêu cầu hiện nay và trong tương lai, đồng thời xác định các đối tượng ưu tiên cho những năm 90.

2. Để quản lý được nguồn tài nguyên nước này, cần xác định được một sự phối hợp liên ngành, cho phép tăng cường mối quan hệ giữa các chương trình nghiên cứu khác nhau về thủy văn.

3. Đề ra cho những năm 90 và trong tương lai, những chiến lược và chương trình hành động hợp lý về sinh thái mà các nội dung này sẽ được đề trình tới UNCED 92.

4. Lưu ý các quốc gia về những ưu tiên, chiến lược và chương trình hành động nói trên để các chính phủ phải quan tâm phối hợp trong các chương trình phát triển quốc gia. Đồng thời, chỉ ra lợi ích của việc quản lý tốt tài nguyên nước đối với môi trường và phát triển.

Việc tổ chức ICWE dựa trên Nghị quyết số 44/228 của Đại hội đồng Liên hiệp quốc. Trên thực tế, sự bảo vệ lượng và chất của tài nguyên đã được coi là một nhiệm vụ chủ yếu của con người phải thực hiện nếu muốn duy trì được chất lượng của môi trường và tạo điều kiện phát triển sinh thái một cách hợp lý và lâu dài.

Tại kỳ họp thứ ba của Ban thư ký UNCED, một tài liệu dự thảo sẽ được đưa ra: "Những việc làm cần phải làm cho thế kỷ XXI", trong đó đã nhấn mạnh đặc biệt tới tầm quan trọng của tài nguyên nước. Với tiêu đề: "Bảo vệ chất lượng và nguồn cung cấp của tài nguyên nước sạch: áp dụng cách tiếp cận tổng hợp cho sự phát triển, quản lý và sử dụng tài nguyên nước", tài liệu dự thảo

ây-với 110 điểm- đã xác định các nội dung cần phải làm cho thế kỷ XXI có liên quan tới tài nguyên nước.

2.2. Những vấn đề sẽ thảo luận tại ICWE

Theo chương trình dự kiến, sau lễ khai mạc và các báo cáo chung, ICWE sẽ chia thành 6 nhóm làm việc trong 3 ngày, để thảo luận các vấn đề sau:

1. Quản lý và phát triển tổng hợp tài nguyên nước.
2. Tổ chức cho việc thực hiện và hợp tác ở qui mô địa phương, vùng, quốc gia và toàn cầu.
3. Đánh giá tài nguyên nước và sự tác động của biến đổi khí hậu tài nguyên nước.
4. Bảo vệ tài nguyên nước, chất lượng nước và hệ thống sinh thái nước.
5. Nước và sự phát triển bền vững cho các đô thị. Vấn đề cung cấp nước uống và điều kiện vệ sinh cho đô thị.
6. Nước cho sản xuất lương thực ổn định và phát triển vùng nông thôn. Vấn đề cấp nước uống và điều kiện vệ sinh cho vùng nông thôn.

Là một trong những bước chuẩn bị trực tiếp cho ICWE, một nội dung có liên quan tới vấn đề quản lý tổng hợp tài nguyên nước đã được đưa ra thảo luận tại cuộc hội thảo không chính thức ở Copenhagen (Đan Mạch) từ ngày 11 tới 15-XI-1991.

3. Một số vấn đề về Hội thảo Copenhagen

Hội thảo không chính thức Copenhagen (dưới đây viết tắt là CIC- Copenhagen Informal Consultation) chỉ giới hạn sự quan tâm tới việc quản lý và phát triển tổng hợp tài nguyên nước ở vùng nông thôn, miền núi (bao gồm cả các thị trấn nhỏ) trong các quốc gia đang phát triển.

3.1. Tổ chức và thành phần tham dự CIC

Cơ quan phát triển quốc tế của Đan Mạch (DANIDA) thay mặt cho các nước Bắc Âu (gồm Thụy Điển, Phần Lan, Na Uy và Đan Mạch) đứng ra tổ chức Hội thảo này theo đề nghị của Ban thư ký UNCED và ICWE. Cơ sở cho sự đề nghị này là do việc phát triển và quản lý tài nguyên nước luôn luôn là vấn đề hàng đầu trong sự trợ giúp phát triển quốc tế của khối các nước Bắc Âu. Đối với Việt Nam, điều đó có thể nhận thấy qua việc Phần Lan giúp xây dựng hệ thống cấp nước, Thụy Điển giúp nghiên cứu hệ thống monitoring môi trường vùng FDA (bao gồm 5 tỉnh: Vĩnh Phú, Hà Giang, Tuyên Quang, Lào Cai và Yên Bái)...

Có 45 đại biểu tham dự CIC, trong đó 18 đại biểu thuộc 15 nước đang phát triển và 27 đại biểu thuộc 12 nước phát triển và Ban thư ký của UNCED, ICWE; đại diện của Ngân hàng thế giới, và Tổ chức trợ giúp phát triển kỹ thuật của Liên hiệp quốc...

Sau lễ khai mạc và một số báo cáo chung của Ban thư ký UNCED và ICWE cũng như một số báo cáo chuyên đề của các nước đang phát triển, Hội thảo CIC đã chia ra 3 nhóm thảo luận trong khoảng thời gian 3 ngày.

Các tài liệu thảo luận chủ yếu của CIC có thể chia thành 2 loại:

Loại 1 bao gồm các tài liệu: tổng quan về các phương thức thực hiện việc quản lý và phát triển tổng hợp tài nguyên nước; tổng quan về những việc cần làm cho thế kỷ XXI (UNCED); những vấn đề phát triển dành cho thế kỷ XXI (ICWE).

Loại 2 bao gồm những chuyên đề chi tiết: đánh giá tài nguyên nước; nước dùng cho nông nghiệp; chương trình hành động quốc tế về nước và phát triển nông nghiệp bền vững; chất lượng nước; quản lý nước; quản lý nước theo nhu cầu; quy hoạch tổng hợp tài nguyên nước.

3.3. Tuyên bố Copenhagen

Kết quả cuối cùng của CIC được đúc kết lại trong Bản tuyên bố Copenhagen mà văn bản chính thức sẽ được gửi đến các quốc gia có thành viên tham dự CIC. Có thể tóm tắt một số nội dung chính của tuyên bố Copenhagen như sau:

- Hai nguyên lý cơ bản cấu thành nên chiến lược tương lai cho việc phát triển bền vững tài nguyên nước ở vùng nông thôn, miền núi (bao gồm cả những thị trấn nhỏ) trong các nước đang phát triển là:

+ Tài nguyên nước và tài nguyên đất cần được quản lý ở mức thấp nhất thích hợp.

+ Phải coi nước là một loại hàng hóa kinh tế mà giá trị của nó được phản ánh qua khả năng sử dụng cao nhất.

- Việc quản lý tổng hợp tài nguyên nước nên hình thành 4 cấp: cấp địa phương, cấp trung gian, cấp quốc gia và cấp quốc tế.

- Cần phối hợp quản lý đồng bộ cả nước mặt và nước ngầm

- Phải tính đến giá thành bảo vệ môi trường nước khi sử dụng nước như một loại hàng hóa.

Những công việc chuẩn bị ICWE, UNCED đang bước vào giai đoạn cuối cùng. Chúng ta hy vọng rằng: với những kết quả đạt được tại ICWE và UNCED, loài người sẽ tìm được phương sách đối phó với sự thách thức của môi trường, tìm được con đường phát triển bền vững cho chính mình.